

Gemeente van Christus,

De gelijkenis van de bokken en de schapen biedt volop voer voor theologen. Meerdere thema's die in de loop der eeuwen een plek hebben gekregen in de dogmatiek - de wetenschap van de leerstellige uitspraken - zijn hier in een notedop aanwezig: de gedachte van het eindgericht, de Wederkomst, de eeuwige bestraffing naast die van het eeuwige leven, en de dubbele uitverkiezing "al sinds de grondlegging van de wereld voor ons voorbestemd", - ze passeren allemaal de revue.

Al die onderwerpen waarover godgeleerden elkaar altijd maar weer in de haren zijn gevlogen. Bronnen van haarkloverij en betweterij. Reden waarom gelovigen elkaar uitmaakten voor rekkelijk of precies, orthodox of ketterse nieuwlichter.

Eenvoudige gelovigen zoals wij zouden er moedeloos van worden.

En toch: ondanks al die heftige thema's en vragen die het zou kunnen oproepen is deze gelijkenis één van mijn favorieten. En ben ik blij dat ie voor vandaag weer eens op het leesrooster staat.

Onze lezing vormt het slot van de laatste van de vijf grote redevoeringen van Jezus uit het Mattheüs-evangelie. Direct hierna lezen we: "Toen Jezus deze laatste rede had uitgesproken, zei Hij tegen zijn leerlingen: "Over twee dagen is het, zoals jullie weten, Pesach. Dan wordt de Mensenzoon uitgeleverd om gekruisigd te worden." (26: 1-2)

Je zou kunnen zeggen dat we in het begin van de eerste redevoering - de Zaligsprekingen - en in het slot van de laatste - deze gelijkenis - te horen krijgen waar het uiteindelijk, in de kern om draait, in ons Christelijke geloof: wie allemaal deel uitmaken van het koninkrijk van de Hemel (zalig zijn). En wat er van hen wordt verwacht.

Cruciaal is niet wat jij nu wel of niet precies gelooft. Welke leerstellingen je nu wel of niet onderschrijft. Maar wat er uit je handen is gekomen. Aan liefde. Aan mededogen. Aan aandacht voor de ander.

Alles wat Jezus wilde zegen en wilde laten zien, komt hier in deze gelijkenis samen. En dan gaat het inderdaad in zekere zin over het uiteindelijke oordeel dat over iemands leven geveld kan worden. Maar niet, in mijn beleving tenminste, in de klassieke zin: dat bij de Wederkomst, eens, God weet wanneer, over iedereen een oordeel geveld zal worden en dat je vervolgens wordt verwezen naar hemel of hel. Hoe je je dat dan ook maar zou moeten voorstellen.

Maar een oordeel eerder in meer existentiële zin. Heel menselijk, dichterbij. Dan gaat het over het hier en nu.

Over de vraag wat jouw leven uiteindelijk zinvol, van betekenis heeft gemaakt.

Waaruit bestaat die samenvatting, die kern van alles wat Jezus heeft willen zeggen? Misschien dat je op deze plek, zo ongeveer aan het slot van alles wat hij heeft gezegd, iets zou verwachten als een credo. Een kernachtige samenvatting van wat je in ieder geval zou moeten gelóven. Maar dat gebeurt hier niet. Jezus spreekt geen Apostolische geloofsbelijdenis uit, als samenvatting van zijn leer of iets in die geest. Hij doet een heel eenvoudige, maar wel vurige oproep tot medemenselijkheid. Een roep om mededogen. Er te zijn voor een ander als die jou nodig heeft.

En uit het verre verleden kwam een liedje op, uit mijn studententijd toen ik een paar jaar actief was bij De Navigators:

Toen ik naar mijn naaste zocht, waar was jij? Waar was jij?

Toen ik naar mijn naaste zocht, waar was jij?

En ik vraag je niet naar huidskleur, naar geloof of naar je naam.

Toen ik naar mijn naaste zocht, waar was jij?

De cruciale vraag, waar alles op uitloopt: wat heb jij gedaan om de nood, het lijden van anderen te verzachten of weg te nemen?

Het laatste oordeel (als je het zo zou willen noemen) over jouw leven gaat uiteindelijk om de vraag in hoeverre jij gestalte hebt gegeven aan de liefde van God. Heel alledaags, heel concreet.

Over dat laatste oordeel gesproken: er stond afgelopen week een aardig interview in Trouw met René van Riessen (Trouw 10 november). Ze is o.a. hoogleraar Christelijke filosofie aan de Universiteit van Leiden. Over angst ging het. Aan het slot bracht de interviewer het gesprek op angst voor het Oordeel. Het antwoord van van Riessen was zeer interessant, maar te lang om helemaal te citeren. Ik haal er een paar zinnestukjes uit: "Ontwikkeling (als persoon) betekent..dat je zélf degene wordt die oordeelt. Zo krijg je het geheel wat meer in eigen handen, zonder jezelf onnodig hard te veroordelen....Zelf verbind ik schuld niet met doem, maar eerder met verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Schuld betekent dan dat jij, of ik, aangesproken wordt. Niet om perfect te zijn of geen fouten te maken. Maar om in beweging te komen en iets bij te dragen...Vaak vergeten we dat God wel eens oneindig veel barmhartiger zou kunnen zijn dan wij dat zijn voor onszelf....Ondanks onszelf is er in God een grote ruimte waarin wij aanvaard zijn."

Eerlijk naar jezelf kijken...je wordt aangesproken: waar was jij? Wat heb je bijgedragen: aan gerechtigheid, vrede. Aan mededogen, liefde.

Dat is een vraag, een verantwoordelijkheid die alle grenzen overstijgt. Een van de onthutsende dingen die Jezus in deze gelijkenis duidelijk maakt, onthutsend voor sommige gelovigen bedoel ik, is dat er niet gevraagd wordt of je christen bent, of moslim, boeddhist, humanist of helemaal niets van dit al. Mensen die nog nooit van Jezus hebben gehoord, kunnen wel degelijk tot de schapen worden gerekend. Terwijl anderen die wél van hem gehoord hebben, maar er in de praktijk niks mee gedaan hebben, bij de bokken blijken te horen.

Maar er zit nog een andere laag in deze gelijkenis verborgen. Hij kan op een andere manier voor je open gaan als je niet alleen beseft dat je aan de ene kant opgeroepen wordt om hongerigen te voeden etc. , maar dat je aan de andere kant zelf een van die hongerigen, dorstigen, vreemdelingen kunt zijn. Ook al lijden wij in onze situatie dan niet letterlijk honger of dorst of zitten we letterlijk gevangen.

Deze zeven werken der barmhartigheid, zoals ze wel bekend zijn geworden (NB het zijn er hier zes, maar de traditie heeft er op een bepaald moment het begraven van de doden aan toegevoegd) kunnen op twee niveau's gestalte krijgen.

Allereerst op het letterlijke, materiële niveau. Er zijn in onze wereld talloos veel miljoenen die letterlijk sterven van de honger. Voor wie schoon drinkwater zeldzaam en kostbaar is. Die wegwijnen in gevangenissen. Het zijn woorden die je vaker hebt gehoord. Maar waar we ons eigenlijk geen voorstelling kunnen maken. Van die ellende. De draagwijdte ervan.

Het is op dit niveau aan hen die wél hebben om te delen met hen die ontberen.

In het bewustzijn en het vertrouwen dat je in ieder die jij helpt, heel concreet door bijvoorbeeld geld te geven, of tijd of aandacht, je Jezus zelf een dienst bewijst.

In mensen die bij jou aankloppen, klopt Jezus zelf bij je aan.

Afgelopen woensdag was het weer Sint Maarten. Martinus werd geboren in Frankrijk, rond het jaar 316. En werd natuurlijk met name bekend door dat voorval met die mantel: hij zag een bedelaar op straat, half naakt, sneed met zijn zwaard zijn eigen mantel in tweeën en deelde hem met die bedelaar.

Maar daarmee was het verhaal nog niet af!

Die nacht kreeg sint Martinus een droom. Hij zag...Jezus...en Jezus kwam vanuit de verte naar hem toe lopen en toen hij dichtbij genoeg was gekomen zag Martinus dat Christus gehuld was in die halve mantel die hij aan de bedelaar had gegeven.

Een mooie verbeelding van een van de diepzinnige mysteries van ons geloof.

Maar daarnaast kan er ook sprake zijn van honger en dorst en vreemdelingschap etc. op een geestelijk niveau. De grote Russische schrijver Fjodor Dostojevski zei het zo: "Als de mens heeft gegeten en gedronken en geslapen, zal hij zich de ogen uitwrijven en zich afvragen: wat nu?"

Of, zoals Jezus zich realiseerde, tijdens de veertig dagen die hij doorbracht in de woestijn: uiteindelijk leeft een mens niet van brood alleen. (Mt.4: 4)

Die zeven werken van barmhartigheid kun je ook zien als zeven spiegels die ons bewust willen maken van onze menselijke conditie. Van de breekbaarheid en eindigheid van ons bestaan, onze geestelijke naaktheid.

Van wat je zou kunnen noemen: de honger van ons hart, onze ziel. Of de gevangenschap ervan "Onrustig is ons hart, totdat het rust vindt in U", zegt Augustinus in zijn Belijdenissen.

Als we brood op de plank hebben, water om te drinken en een dak boven ons hoofd, kun je je bewust worden van een diepere onrust. Van een zoeken naar iets dat jou een diepere geborgenheid zou kunnen schenken. Innerlijke vrede. Zielrust...

In ons dagelijks leven kun je daar soms iets van ervaren: in mensen om je heen die jou iets daarvan aanreiken. Mensen bij wie je je geborgen voelt. Veilig. Vrij om jezelf te laten zien zoals je bent, in al je naaktheid en kwetsbaarheid.

Mensen die iets van lief en leed met je delen. Voor wie jij je niet hoeft te schamen.

Bij wie je open kunt gaan..

Oosterhuis zegt in een van liederen dat "wij mensen zijn geroepen om voor elkaar zo goed als God te zijn." Dat is mooi gezegd. Voor elkaar zo goed als God te zijn, op allerlei niveaus.

Dat is het eigenlijk geloof ik, waar het Jezus om te doen was. Wat Hij had ontdekt. En aan ons door wilde geven.

Dat is de kern van zijn boodschap,

Amen.